

AL knaagt de tand des tijds met voortdurend succes aan de vormen onzer samenleving, die al minder poëzie en al meer proza wordt, op het platteland gaat dat proces toch niet zóó snel, of men weet nog een en ander vast te houden, en lukt dat niet, op de

DIT EN DAT UIT GRONINGEN

In historisch costume.

Die wederzijdsche kennis laat nog wel iets te wenschen over. Onwillekeurig moest ik daaraan denken, toen op den Landstormdag in October j.l. die eindeloze rij van landgenooten van Dollard tot Schelde, door de straten van de Residentie trok, en van elke provincie de bewoners ons voor de vraag stelden: kent gij uw land, uw volk? O ja, natuurlijk kenden wij de Urkers en de Volendamers en wie er maar meer den provincialen of lokalen uniform dragen, maar dat is uitwendig, nietwaar?

Zie, daar gingen de Groningers, en we hadden nog flauwe herinneringen aan molleboonen en stiefkoppen, maar *kennen* we onze Groningers? Van de Friezen bewaarden we indrukken van stoerheid en volkstrots — is dat alles? De Drentenaren deden den schaapherder met de breikous weer opleven. Met Overijssel kwamen we al niet verder dan de blauwvingers van Zwolle, en het werd al minder — nu ja, de Zeeuwen kon je 't wel aanzien, dat het Zeeuwen waren; van de Noord-Brabanters had je toch altijd nog wel de herinnering aan gulle menschen en gastvrije woningen; en de Limburgers, nu dat waren vroolijke, zanglustige lui. En daarmee was het examen ten einde, we gingen naar huis huis en wisten wel, dat we niet geslaagd waren.

Eilieve, kan dat niet beter zijn of worden?

Laten we 't eens probeeren.

Beginnende met de provincie, waarmee we op school ook begonnen: Groningen.

Den Groninger zien we 't zuiverst in een omlijsting van graanhalmen. Hij is vóór alles verbouwer; van zijn provincie is 56 % bouwland en 25 % grasland. Dit bepaalt zijn handel en zijn wandel, dit maakt zijn geschiedenis en dit zal zijn toekomst maken. Meer dan de helft der Groningers zijn landbouwer-eigenaar (53.8 %) en dat dit cijfer toeneemt (in 1910 46.1 %), is te verklaren uit het z.g. bekleemrecht, dat het versnipperen van grond belet. Voor ruilverkaveling komt in de provincie Groningen dan ook slechts 8 % van den grond in aanmerking. De gemiddelde grootte der Groninger landbouwbedrijven is de hoogste van Nederland: 10.70 H.A.; Zeeland en Zuid-Holland komen daar nog een eind beneden. Eveneens staat Groningen bovenaan wat betreft de opbrengst per H.A. bebouwd met rogge, gerst en haver. Dus: de gemiddelde Groninger staat met z'n beide beenen op de

In den beetworteltijd.

klei; trekt rechte voren en weet heel goed, dat zoo wat iemand zaait, hij ook zal maaien. Hij leeft op en met zijn akkers en hij plukt niet alleen hem ten goede komen (hetgeen we beetje meer hebben leeren inzien). Dat alles vormt hem tot werker en koopman, en wie de kapitale boerderijen, stroocarton-, aardappelmeel- en suikerfabrieken in 't Groninger land ziet, begrijpt wel, dat hij den buit liefst zelf verwerkt. Kan hij, omdat de bouwgrond in Groningen zijn grens bereikt heeft, niet meer verbouwen, dan ziet ge hem elders beginnen en dan is geen afstand te ver: in Amerika besturen heel wat Groninger handen den ploeg.

Geen wonder, dat de provinciale eigenaardigheden van Groningen, hetzij nog in leven, hetzij bijgezet in musea of bibliotheken, dan wel in beeld gebracht op prenten en rolprenten, bijna alle staan in het teeken van den landbouw en daardoor ook het meest typeerend zijn. Boerenboeldagen en oogstfeesten, geboorte en overlijden, bouwen en wonen, dienen en verdienen, het is alles doortrokken van de sfeer van het land, dat „zijn volle garven biedt“.

Zoo'n boerenboeldag bijv. was geen dag van de boeren alleen, doch beheerschte heel de samenleving in den omtrek. Er werd 's middags geen school gehouden, want meester had in het boelhuis óók een functie, die van tegenschrijver. De schuur van het boelhuis, waarheen men van heinde en verre kwam toegestroomd, werd veranderd in een herberg-lokaal, waar dan een kastelein uit de buurt zijn buffet opsloeg, en op het heem (erf) der boerderij stonden eenige koekramen en snoepafeltjes, voorzien van hakblokken en toebehooren, terwijl ook de dobbelsteenen en het draaibord niet ontbraken. U ziet: de kermis in kiem.

Wat wij den afslager noemen, was daar de uitveiler. Hij troonde meestal op een boerenwagen vooraan in de schuur en daar werden de te veilen voorwerpen bij hem gebracht. Op dien wagen stonden ook de tafeltjes en stoelen voor den schrijver en den tegenschrijver. Dingen van waarde, zooals paarden, koeien of wagens, werden tweemaal geveild („opsie“). In het Oldambt is langen tijd het gebruik in zwang geweest, om het publiek op jenever te tracteeren. Dat gaf moed bij 't bieden!

Na afloop van den boeldag werd natuurlijk in den breede getafeld, waarbij ook de notaris met zijn trawanten aanzat, zoomede te „nieuwboer“ met zijn familie, dus de opvolger van den boer, die de veiling had uitgeschreven. Het personeel en velen uit het publiek van den boeldag hielden feest in de schuur, waar het vroolijk toeging, en muziek en dans den toon aangaven. Uit deze pret is ook afkomstig het gezegde „mit 'n kórf op kop thoeskomen“. Men hing dan een oude bodemlooze mand op en liet daar een strooien pop doorzakken. Dat symboliseerde..... de meisjes, die geen vrijer hadden gekregen.

Bij rijke boeldagen werd niet zelden de dag met champagne besloten, die dan door den boer en zijn tafelgasten in de schuur werd gedeeld met zijn personeel en den aankleve van dien.

In een volgend artikel iets over de Groninger oogstfeesten.

V. D. M.

EEN der schilderachtigste instellingen van het Groninger platteland, die het ook nog lang volhoudt tegen den modernen tijdstroom, is de boerenvisite. Natuurlijk komt terstond bij u op de herinnering aan „de lange pijp” en den corpulenten koffiepote, welks

DIT EN DAT UIT GRONINGEN (II)

Klaar voor het bezoek.

Na de koffie, die met klontjes gesuikerd en waarbij de echte Groninger koek in niet zoo héél kleine fragmenten genuttigd wordt, is de tijd gekomen voor een niet minder breed opgezet drinkgelag. De mannen prefereren jenever, brandewijn e.d., later is natuurlijk de wijn meer op tafel gekomen. De vrouwen staan op goeden voet met boerenjongens, advocaat, punch e.d. In vroeger jaren genoot men „communaal”, werd bij beurten uit één of twee glazen gedronken!

Tot de speciale tafelgeneugten behooren bij de jaarwisseling de nieuwjaarskoeken en vooral de „kniepkoukjes”, een brood gebak van meel, eieren, suiker, kaneel en boter, dat opgerold gegeten wordt en dan „toetertje” heet. De „spekkendikken”, een wat dikkere soort nieuwjaarskoeken met schijfjes spek erin, verliezen als Oudejaarsavondkost terrein.

Verder zijn op Nieuwjaarsdag ter tafel „schooten en bollen”, die op een tang boven het vuur geroosterd worden, of gekookt in een pot met wat melk of water. In het antieke Groninger kabinet vindt men allicht nog wel tusschen een paar Leekster kruikjes, de kom, waarin op Nieuwjaarsdag „brij met boonen” (boerenjongens) werd rondgediend; breede beurzen hadden er dan een van zilver (fijn bewerkt) met een dito lepel, erfstukken, die nu den tijd van het museum bereikt hebben.

Het ligt voor de hand, dat de provincie Groningen, waarvan wij in het vorige artikel het overheerschend landbouw-karakter aanweezen, rijk is geweest en ten deele nóg is, aan oogstfeesten. Inzonderheid na het dorschen was men daarvan gediend. Borrels en foaien spelen daarbij natuurlijk een rol; als de dagtaak voleind is, trekt men onder gezang en getoeter huiswaarts. Wie daarbij den vooraan gaanden hopman (de baas van het dorschkleed) voorbij loopt, boet zijn euvel daad met een dubbel maatje (2 d.L.) jenever.

Bij de laatste dracht zaad (vooral het in Groningen veel verbouwde kool- of raapzaad) stopt men in het Oldambt den boer in het draagkleed, waarin het ongedorschte zaad naar het dorschkleed wordt gedragen. Het transport kost hem natuurlijk een borrel. Vroeger besloot men het kooldorschen met haasdorschen. Men maakte dan een haas van stroo, omwond dien met bont papier en versierde hem met linten. Onder hoorngetoeter werd het hier naar het dorschkleed gebracht en daar werd met de vlegels „het hazebloed

er uit geslagen”. Was de haas aan floreren dan trachtte ieder er wat van te krijgen. Het was een lint. Met dat lint trok men naar de draagzijde van een onthaal op hazebloed (bestaande uit klont, aardappelen met melk en melk en beschoot, besloot het feest).

De hooi-oogst werd bekroond met soortgelijke menu's, of ook met grove goet en rozijnen. De werkvrouwen bij het dorschen en oogsten droegen vroeger witte lichte rokken en voorschoten. Het einde van den korenoogst werd vaak aangeduid door het planten van een vlag op..... de mestvaelt. Resultaat: een borrel. Of men in de Veenkoloniën nog tevreden is met..... chocolade als belooning van den aardappelgoet, is mij onbekend.

Genoeg nu van het Groninger volksleven ten plattelande. De lezer zal wel bemerk hebben, dat eten en drinken een voorname factor is geweest bij allerlei gebeurtenissen in het boerenbedrijf. Denzelfden trek vindt men ook bij familie-dagen, bij geboorte, huwelijk, begrafenis enz. Alleszins verklaarbaar in een volksgroep, welker leven en streven sterk beheerscht wordt door den grond waarop en waarvan zij leeft en die heur de ingrediënten voor den feestdichsel volop levert.

De Groninger boer is nuchter en praktisch en als het in zijn belang is, d.w.z. in het belang van zijn bedrijf, dan schroomt hij niet, dingen van meer belang op zij te schuiven. Een illustratie daarvan is de geschiedenis van de kerk te Hellum, die er een halve eeuw geleden nog stond en een wonder der wereld genoemd werd. De boeren lieten den toren vervallen, en toen ze een straatweg noodig hadden, hebben ze de steenen van den toren ervoor gebruikt. Zoo zouden er meer voorbeelden te noemen zijn als bewijs, dat de geestelijke goederen slechts matige waardeering genoten (en in sommige streken nóg ontvangen) t.o.v. van de dingen, die beneden zijn.

De stad Groningen, met haar graanbeurs en veemarkt, is niet alleen in naam de hoofdstad der provincie; er klopt daar inderdaad het hart van Groningerland. We zouden dat kunnen gesymboliseerd noemen in de keien van de Grootte Markt, die thans plaats gemaakt hebben voor de asfalteering en die daar 500 jaren hun dienst gedaan hebben. Het waren roodachtige veldkeien; zij hebben de wording van Groningen van primitieve nederzetting tot bloeiende (en mooie!) stad meegemaakt. De boerenwagens en de koetsen der groote heeren uit Ommeland hebben er over gereden; de landman met zijn looike heeft er over geard. Maar de keien waren ook getuige van minder vredige dingen: plunderingen en oproer, wipgalg en schavot, kermissen en begrafnissen, maskerade en schutterij, al die en nog veel meer aangelegenheden vonden hun plaats of uitgangspunt onder de schaduw van den Martinitorren, en de Groningsche jeugd der 17e eeuw sprong haasje-over over de houten-haar opvolgers over de hardsteenen marktpaaltjes.

En nu zijn de keien tot puin vermalen, om weer een ander doel te dienen. Teeken des tijds en van den tijd, die met zijn scherpe tanden vermaalt, wat eens de poëzie van het leven vormde. V. D. M.

In het hartje van de stad Groningen.